

دانشگاه باقر العلوم «علیه السلام»

دانشکده: علوم سیاسی، اجتماعی، تاریخ و مدرس می‌تواند معارف اسلامی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: مدرس می‌تواند معارف اسلامی

عنوان:

تأثیر جهانی شدن بر تغییر ارزشهای اخلاقی

استاد راهنما:

دکتر شمس الله مریجی

استاد مشاور:

دکتر محسن قمی

نگارش:

سمیه اسلامی

۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به:

نازنینی که همچان قطره‌های باران از

طراوت سرگلستان اوست.

نفسهای ماصدای پای او

و محظها

در انتظار ساختن جهانی به دست او

و تقدیم به:

شهادی پاک باخته آیین تشیع از آغاز تا کنون

و به:

روحانی جانباز، مرحوم حجة الاسلام حسین اسلامی نایندة مردم ساوه در مجلس شورای اسلامی که خدمت و تلاش به خلق
خدا سیره و سنت نیکوی زندگانش بود و ناباورانه به هنگام نگرش این رساله پرواز خود را کشود و به آسمان سفر کرد.

تقدیر و شکر

نخارنده این اثر علی رغم نبود و نیایی و ناپیدایی مکتوبات پارسی زبان در این باره، برای آفرینش و پیدایش آن، راه دشواری پیموده و رنج فراوان به دوش کشیده است.

آماطی این طریق پر نشیب و فراز و پالودن و پیراستن این اثر از کثرتی باوکاستی با و ناراستی با، بی گمان بدون راهنمایی با و ارشادات و عطف نظر اساتید گرانقدر جناب حجة الاسلام و المسلمین مریدجی، جناب حجة الاسلام و المسلمین قمی، ناشدنی و ناممکن بود.

بالیدن و شگفتن این میوه تازه به بار نشسته، میون آن اندیشوران فرزانه است.

هم چنین از ارشادات، راهنمایی با و کمسکهای دل سوزان، بمسرم جناب حجة الاسلام و المسلمین سید محمد رضا طالبیان کمال شکر را دارم.

نخارنده سپاس و احترام خود را تقدیم آنان می دارد.

چکیده

جهانی شدن به عنوان پدیده‌ای نوظهور و مهم که دارای ابعاد گوناگون فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است، همه ساختارهای اصلی جامعه را تحت تأثیر و تحول قرار داده و به صورت اجتناب‌ناپذیری، فرهنگ، باور، تفکرات و ارزش‌های جوامع را دچار چالش نموده است.

رساله حاضر پس از بحث پیرامون جهانی شدن و ارزشها، به بررسی تأثیر جهانی شدن بر تغییر ارزشهای فردی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی پرداخته و تغییرات حاصله را از منظر ابزارهای جهانی شدن یعنی تکنولوژی، ایدئولوژی و نخبگان، به تماشا می‌نشیند. و به صورت مصداقی تأثیر این فرآیند نوظهور را در کشور جمهوری اسلامی ایران مورد کندوکار قرار می‌دهد.

در این راستا، کلیاتی پیرامون جهانی شدن، دیدگاهها و حوزه‌های جهانی شدن، فصلی را در این رساله به خود اختصاص داده و در فصل دیگری پیرامون ارزشها، ویژگی‌ها، کارکردها و مبانی آن به بحث پرداخته شده است. سپس به بررسی مبانی مدرنیته، ابزارهای جهانی شدن، آثار و پیامدهای جهانی شدن و تأثیر جهانی شدن بر تغییر ارزشهای اخلاقی در ابعاد فردی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی در فصلی جداگانه پرداخته شده و در نهایت جمع‌بندی و ارائه راه‌کارهایی برای مقابله با این فرآیند ذو وجهین فصل ختام رساله حاضر را تشکیل می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: جهانی شدن، اخلاق، ارزش، تغییر، تأثیر

واژه‌های مرتبط: تحول فرهنگی، جهانی سازی

فهرست مطالب

۱	مقدمه: کلیات و مفاهیم
۲	۱- بیان مسأله:
۳	۲- اهمیت مسأله:
۳	۳- پیشینه بحث:
۵	۴- سؤالات تحقیق:
۵	سؤال اصلی:
۵	سؤالات فرعی:
۵	۵- فرضیه‌های تحقیق:
۵	۶- اهداف تحقیق:
۶	۷- مفاهیم:
۶	الف) جهانی شدن (globalization)
۶	ب) اخلاق (ethic)
۷	ج) ارزش (value)
۸	د. تغییر (change)
۸	ه) تأثیر (influence)
۹	و) تحوّل فرهنگی (culture change)
۱۰	ز) جهانی‌سازی (globalism)
۱۱	۸- روش تحقیق:
۱۱	۹. روش گردآوری اطلاعات:

۱۰	مفاهیم و متغیرها:	۱۱
	فصل اول: دیدگاه‌های نظری و ابعاد جهانی شدن	۱۲
	گفتار اول: دیدگاهها	۱۳
۱-۱	دیدگاه اندیشمندان غربی	۱۳
۱-۱-۱	رونالد رابرتسون:	۱۳
	الف- مرحله‌ی بدوی یا اولیه (اروپای ۱۴۰۰ - ۱۷۵۰):	۱۴
	ب- مرحله‌ی نخستین (اروپای ۱۷۵۰ - ۱۸۷۵):	۱۴
	ج- مرحله‌ی جهش (۱۸۷۵ - ۱۹۲۵):	۱۴
	د- مرحله‌ی تلاش برای کسب سلطه (۱۹۲۵ - ۱۹۶۹):	۱۵
	ه- مرحله‌ی عدم قطعیت (۱۹۶۹ - ۱۹۹۲):	۱۵
۱-۱-۲	آنتونی گیدنز:	۱۵
۱-۱-۳	والر اشتاین:	۱۷
۱-۱-۴	دیوید هاروی:	۱۸
۱-۱-۵	فرانسیس فوکویاما:	۲۰
۱-۱-۶	ساموئل هانتینگتون:	۲۴
۱-۲	دیدگاه اندیشمندان مسلمان	۲۷
۱-۲-۱	اندیشمندان تشیع	۲۷
۱-۲-۱-۱	علامه سید محمدحسین طباطبایی «ره»:	۲۷
۱-۲-۱-۱-۱	توجه خاص اسلام به اجتماع:	۲۷
۱-۲-۱-۱-۲	حل مشکلات اجتماعی در پرتو نبوت:	۲۸
۱-۲-۱-۱-۳	ختم و تکمیل سلسله نبوت با وجود مبارک پیامبر	۲۸
۱-۲-۱-۱-۴	اعظم «صلوات الله علیه و آله و سلم»:	۲۹
۱-۲-۱-۱-۳	جهانی شدن اسلام با ظهور مهدی «عج»:	۳۰
۱-۲-۱-۲	آیت الله محمدتقی مصباح یزدی:	۳۲
۱-۲-۱-۲-۱	حکومت واحد جهانی به امامت حضرت ولی عصر (ارواحنا	۳۲
	له الفداء):	۳۲

۳۳	۱. ارتباط فرد با خدای متعال:
۳۴	۲. ارتباط فرد با خود:
۳۴	۳. ارتباط فرد با طبیعت:
۳۵	۴. ارتباط فرد با انسانهای دیگر:
۳۸	۱-۲-۱-۳. آیت الله جوادی آملی:
۴۴	۲-۲-۲. اندیشمندان اهل تسنن
۴۴	۲-۲-۲-۱. محمد قطب:
۴۶	گفتار دوم: ابعاد جهانی سازی
۴۷	۱-۱. جهانی سازی اقتصاد:
۴۹	۱-۲. جهانی سازی سیاست:
۵۱	۱-۳. جهانی سازی فرهنگ:
۵۱	۱-۴. جهانی سازی اخلاق:
۵۲	۱-۴-۱. لیبرالیسم اخلاقی:
۵۴	جمع بندی فصل اول:
۵۷	فصل دوم: ارزشها
۵۸	مقدمه
۶۰	گفتار اول: ارزشها
۶۰	۳-۱-۱. انواع ارزشها:
۶۳	۳-۱-۲. ویژگی ارزشها
۶۵	۳-۱-۳. کارکرد ارزشها:
۶۶	۳-۱-۴. مبانی ارزشها:
۶۷	۳-۱-۴-۱. دیدگاه افراطی؛ ذهنیت انسان محک اعتبار:
۶۸	۳-۱-۴-۲. دیدگاه تفریطی؛ ارزشها سیمای واقعیتها:
۶۸	۳-۱-۴-۳. دیدگاه معتدل، استناد ارزشها به واقعیتها:

گفتار دوم: عوامل مؤثر در کم‌رنگ شدن ارزش‌ها	۷۰
۱-۲-۳. عدم شناخت و آگاهی:	۷۱
۲-۲-۳. تخلف نخبگان:	۷۳
۳-۲-۳. تعارض هنجارها:	۷۴
۴-۲-۳. پیدایش علوم نوین غربی و نظام دانشگاهی:	۷۵
۵-۲-۳. پدیده تأخر فرهنگی:	۷۶
۶-۲-۳. فقدان نظارت اجتماعی:	۷۹
۷-۲-۳. اجرا نشدن صحیح قانون مجازات:	۸۲
۸-۲-۳. فقر و تنگدستی:	۸۴
۹-۲-۳. رسانه‌ها:	۸۶
جمع‌بندی فصل دوم:	۸۷
فصل سوم: تغییر ارزش‌های اخلاقی در پرتو جهانی شدن	۹۰
مقدمه:	۹۱
گفتار اول: مبانی مدرنیته	۹۲
۱-۱-۴. سوپراکتیویسم: (خود بنیاداندیشی)	۹۳
۲-۱-۴. ساینتیسم (علم‌زدگی):	۹۴
۳-۱-۴. پیشرفت: (progress)	۹۴
۴-۱-۴. اومانیزم: (Humanism)	۹۵
۵-۱-۴. سکولاریسم:	۹۶
۶-۱-۴. تبعدگریزی:	۹۷
۷-۱-۴. لیبرالیسم (Liberalism)	۹۸
گفتار دوم: نحوه و ابزار انتقال اندیشه مدرن	۱۰۰
۱-۲-۴. جهانی‌سازی:	۱۰۰
۱-۱-۲-۴. تهاجم فرهنگی در پرتو جهانی‌سازی:	۱۰۴
۲-۱-۲-۴. تهاجم فرهنگی و تبادل فرهنگی:	۱۰۵

- ۱۰۷-۴-۲-۱-۳. ویژگی‌های تهاجم فرهنگی: ۱۰۷
- ۱۰۷-۴-۲-۱-۴. سویه‌های تهاجم فرهنگی ۱۰۷
- ۱۰۷-۴-۲-۱-۱. جهانگیر شدن ویژگیهای محوری تجدد (مدرنیته): ۱۰۷
- ۱۰۸-۴-۲-۱-۲. جهانگیر شدن و گسترش فرهنگ مصرفی سرمایه‌داری: ۱۰۸
- ۱۰۹-۴-۲-۱-۳. فرهنگ آمریکایی: ۱۰۹
- ۱۱۳-۴-۲-۲. ابزارهای جهانی سازی: ۱۱۳
- ۱۱۳-۴-۲-۲-۱. تکنولوژی: ۱۱۳
- ۱۱۴-الف) عصر سنگ ابزاری: ۱۱۴
- ۱۱۵-ب) عصر انسان ابزاری: ۱۱۵
- ۱۱۵-ج) عصر پیش تکنیکی: ۱۱۵
- ۱۱۶-د) عصر پارینه تکنیکی: ۱۱۶
- ۱۱۶-ه) عصر نوتکنیکی: ۱۱۶
- ۱۱۹-الف) موبایل ۱۱۹
- ۱۲۳-ب- اینترنت: ۱۲۳
- ۱۲۸-ج- ماهواره: ۱۲۸
- ۱۲۸-ویژگی‌های ماهواره: ۱۲۸
- ۱۲۹-آثار منفی ماهواره: ۱۲۹
- ۱۳۱-تقابل دین و فرهنگ غربی در برنامه‌های ماهواره‌ای: ۱۳۱
- ۱۳۲-د) روزنامه: ۱۳۲
- ۱۳۲-ه) رادیو: ۱۳۲
- ۱۳۳-و) تلویزیون: ۱۳۳
- ۱۳۴-ز) سینما: ۱۳۴
- ۱۳۴-۱ کارکرد فرهنگی: ۱۳۴
- ۱۳۴-۲. کارکرد سیاسی: ۱۳۴
- ۱۳۵-۳. کارکرد اطلاعاتی: ۱۳۵
- ۱۳۵-۴. کارکرد تفریحی: ۱۳۵
- ۱۳۹-۴-۲-۲-۲. ایدئولوژی: ۱۳۹
- ۱۴۱-۴-۲-۲-۲-۱. فردگرایی: ۱۴۱

- ۱۴۲..... ۴-۲-۲-۲-۲. آزادی:
- ۱۴۴..... ۴-۲-۲-۲-۳. تساهل و مدارا:
- ۱۴۴..... ۴-۲-۲-۲-۴. عدالت:
- ۱۴۵..... ۳-۲-۲-۲-۵. عقل:
- ۱۴۶..... ۴-۲-۲-۳. نخبگان:
- ۱۴۶..... ۴-۲-۲-۳-۱. انواع نخبگان:
- ۱۴۶..... الف) نخبگان سنتی و مذهبی:
- ۱۴۷..... ب) نخبگان تکنوکراتیک:
- ۱۴۷..... ج) نخبگان مالکیت:
- ۱۴۸..... د) نخبگان خارق العاده:
- ۱۴۸..... س) نخبگان ایدئولوژیکی:
- ۱۴۸..... ش) نخبگان سمبولیک:
- ۱۴۹..... ۴-۲-۲-۳-۲. نخبگان در ایران:
- ۱۵۰..... ۴-۲-۲-۳-۳. مکانیسم عمل نخبگان:
- ۱۵۰..... الف) تصمیم گیری:
- ۱۵۰..... ب) الگوسازی:
- ۱۵۳..... **گفتار سوم: آثار و پیامدهای جهانی سازی**
- ۱۵۳..... ۴-۳-۱. آثار و پیامدهای مثبت جهانی سازی:
- ۱۵۳..... ۴-۳-۱-۱. تقویت همکاری و همگرایی جهانی:
- ۱۵۴..... ۴-۳-۱-۲. تبادل اطلاعات:
- ۱۵۶..... ۴-۳-۱-۳. تعامل فرهنگها:
- ۱۵۶..... ۴-۳-۲. آثار و پیامدهای منفی جهانی سازی:
- ۱۵۶..... ۴-۳-۲-۱. جهانی شدن اصول اقتصاد لیبرال و زوال یا کم رنگ شدن اصول اقتصاد ملی:
- ۱۵۷..... ۴-۳-۲-۲. تحمیل دموکراسی هدایت شده غربی:
- ۱۶۰..... ۴-۳-۲-۳. فرسایش اقتدار کشورها:

- ۱۶۱..... ۴-۳-۲-۴. بحران هویت:.....
- گفتار چهارم: تغییر ارزشهای اخلاقی در پرتوجهانی شدن..... ۱۶۳
- ۱۶۳..... ۴-۴-۱. تغییر ارزشهای اخلاقی در بعد فردی:.....
- ۱۶۳..... ۴-۴-۱-۱. بحران هویت و خلأ معنویت:.....
- ۱۶۶..... ۴-۴-۱-۲. فقدان معنا و هدف،.....
- ۱۶۸..... ۴-۴-۱-۳. غربت و تنهایی:.....
- ۱۶۹..... ۴-۴-۱-۴. ترویج لذت گرایی (نفسانیات):.....
- ۱۷۰..... ۴-۴-۲. تغییر ارزشهای اخلاقی در بعد اجتماعی.....
- ۱۷۰..... ۴-۴-۱-۲. سستی بنیان خانواده:.....
- ۱۷۰..... ۴-۴-۲-۲. فراگیر شدن ولع ارتقاء:.....
- ۱۷۲..... ۴-۴-۲-۳. کم رنگ شدن ارزشها:.....
- ۱۷۳..... ۴-۴-۲-۳. کم رنگ شدن روحیه ایثار و از خودگذشتگی:.....
- ۱۷۴..... ۴-۴-۲-۴. سست شدن پایه‌های امر به معروف و نهی از منکر:.....
- ۱۷۵..... ۴-۴-۲-۵. ترویج نسبی گرایی اخلاقی:.....
- ۱۷۶..... ۴-۴-۳. تغییر ارزشهای اخلاقی در بعد فرهنگی:.....
- ۱۷۶..... ۴-۴-۳-۱. تهاجم به خرده فرهنگها و نابود کردن آنها:.....
- ۱۷۸..... ۴-۴-۳-۱-۱. هجمهٔ دفعی به فرهنگ‌های دیگر:.....
- ۱۸۰..... ۴-۴-۳-۱-۲. جذب عناصر نخبه از سایر کشورها:.....
- ۱۸۰..... ۴-۴-۳-۲. تغییر ذائقهٔ فرهنگی ملت‌ها:.....
- ۱۸۵..... ۴-۴-۳-۳. انتقال ظواهر فرهنگی:.....
- ۱۸۶..... ۴-۴-۴. تغییر ارزشهای اخلاقی در بعد اقتصادی.....
- ۱۸۶..... ۴-۴-۴-۱. بی عدالتی و شکاف شدید طبقاتی:.....
- ۱۸۷..... ۴-۴-۴-۲. تناقض در عدالت گرایی:.....
- ۱۸۸..... ۴-۴-۴-۳. مهندسی جامعه با نظام اقتصاد غربی:.....
- ۱۸۸..... ۴-۴-۴-۴. گسترش مصرف گرایی:.....

۱۸۹.....	۴-۴-۵. قربانی شدن فرهنگ برای اقتصاد:
۱۸۹.....	۴-۴-۵. تغییر ارزشهای اخلاقی در عرصه‌ی سیاسی
۱۸۹.....	۴-۴-۵-۱. تحدید دولتهای محلی:
۱۹۲.....	جمع‌بندی فصل سوم:
۱۹۴.....	جمع‌بندی نهایی
۲۰۵.....	فهرست منابع

مقدمه:

کلیات و مفاهیم

۱- بیان مسأله:

جهانی شدن فرآیندی است در ارتباط با چهار حوزه؛ ۱- حوزه فنی که در این حوزه از وقوع و شکل‌گیری انقلاب صنعتی و علمی سوم سخن به میان می‌آید. ۲- حوزه اقتصاد که در این حوزه جهانی شدن در راستای تقویت و برجسته‌تر کردن نقش شرکت‌های چند ملیتی است. که وطن و ملیت خاصی نداشته و به دنبال تولید ارزان‌تر و با صرفه‌تر می‌باشند. ۳- حوزه سیاست که در این حوزه شاهد پیدایی و بسط و گسترش روزافزون نهادهای سیاسی بین‌المللی هستیم. ۴- حوزه فرهنگ که در آن تقارب و به تعبیر دقیق‌تر انتقال فرهنگ‌ها به چشم می‌خورد. در این انتقال، فرهنگ با تمامی اجزا و ارکان خود نظیر باورها، آداب و رسوم، ارزش‌ها، هنجارها و... انتقال پیدا کرده و گسترش می‌یابد.

هنجارها جنبه عملیاتی ارزش‌ها هستند. هنجارها و ارزش‌ها داخل در حیطه مباحث اخلاقی هستند و مسلم است که انتقال فرهنگی، تأثیر روشنی بر اخلاق و ارزش‌های اخلاقی خواهد گذاشت.

غرب با جهانی کردن فرهنگ، سعی در تلفیق ارزش‌های خود و همه‌گیر کردن اخلاق و آموزه‌های غربی دارد. این تغییر ارزشی غالباً با سه وسیله تکنولوژی، ایدئولوژی و نخبگان دنبال می‌شود.

تکنولوژی غربی در صدد است تا با برقراری رفاه و آسایش عمومی، ارزش‌های غربی را نیز همراه خود بیاورد. ایدئولوژی نیز تعریف جدیدی از ارزش‌ها ارائه می‌دهد و هم‌چنین مکان اصلی پیدایی ارزش‌های جدید محسوب می‌شود. نخبگان نیز با بهره‌گیری از متون آموزشی غربی، ذهن خود را با تعالیم غربی پرورش داده و طبق مبانی غربی می‌اندیشند و در نتیجه در فرآیند جهانی شدن یا به تعبیر دقیق‌تر؛ جهانی‌سازی، به تدریج ارزش‌های غربی بر پیکره کشورهای جوامع سوم ترزیک می‌شود و آتش ارزش‌های اصیل آنها به خاموشی می‌گراید.

۲- اهمیت مسأله:

با آغاز هزاره جدید، بشر به سطح کیفی نوینی از امکانات دست می‌یابد که چهره جهان مدرن و همه پیوندها و ارتباطات بین‌المللی آن را به گونه قابل ملاحظه‌ای تغییر می‌دهد. این همان چیزی است که این روزها ورد زبان سیاست‌مداران، اقتصاددانان، فیلسوفان و جامعه‌شناسان با گرایش‌های گوناگون شده است.

در این که نوع بشر به سرعت مسیر یکپارچگی را طی می‌کند و رو به اقتصاد، سیاست و فرهنگ جهانی دارد، تردیدی نیست. ولی در مورد مفهوم «جهانی شدن» و رابطه آن با عوامل پیش‌برنده آن و پی‌آمدها و تاثیرهای آن دیدگاه مشترکی وجود ندارد.

جهانی شدن به عنوان پدیده‌ای نوظهور و مهم که دارای ابعاد گوناگون فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است، همه ساختارهای فرهنگی و اجتماعی را تحت تأثیر و تحول قرار داده و به صورت اجتناب‌ناپذیر، فرهنگ، باور، تفکرات و ارزش‌های همه جوامع را دچار چالش نموده است. رویارویی معقول با این پدیده جهانی و فراگیر، مستلزم شناخت واقع‌بینانه ماهیت، مبانی و اقتضائات این فرآیند است و با توجه به تأثیر آن بر وضعیت فرهنگ‌ها و ارزش‌ها، این مسئله برای جوامع اسلامی نیز به عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل دینی، اجتماعی و فرهنگی به شمار می‌آید. از این رو بنا بر تفسیر و شناختی که ما از فرآیند جهانی شدن و یا به تعبیر دقیق‌تر «جهانی‌سازی» داریم، رویارویی ما متفاوت خواهد بود.

۳- پیشینه بحث:

بحث در مورد تاریخچه و تاریخ شکل‌گیری فرآیند جهانی شدن، ارتباط زیادی به تعریف ما از «جهانی شدن» دارد.

برخی پیشینه جهانی شدن را با پیدایش نخستین تمدن‌های بشری هم‌زمان دانسته و سابقه آن را به حدود سه هزار سال پیش برمی‌گردانند. از منظر این عده از پژوهش‌گران، گرایش به جهانی شدن و آرمان جهان‌گرایی و جهان‌گشایی در میان همه امپراطوری‌ها و پادشاهان گذشته وجود داشته است. برخی نیز تابع جهانی شدن را با انقلاب فکری و علمی غرب و عصر روشنگری مرتبط می‌دانند و معتقدند که جهانی شدن با مراحل توسعه و گسترش

مدرنیته آغاز شده است و برخی دیگر، پیشینه جهانی شدن را متقارن با نظام سرمایه‌داری و بین‌المللی شدن و توسعه آن می‌دانند. گروه دیگری از نظریه‌پردازان که جهانی شدن را به عنوان بین‌المللی شدن و «فوق بین‌المللی شدن» تعریف می‌کنند، جهانی شدن را با جنگ جهانی اول و شکل‌گیری جامعه ملل و پس از آن سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ مرتبط می‌شمارند.

رونالد رابرشون، تاریخچه جهانی شدن را با تحولات مهم جهانی، که وی از آن به عنوان مراحل پنج‌گانه تعبیر می‌کند، تفسیر و تحلیل می‌کند. به نظر وی، روند شکل‌گیری جهانی شدن، تدریجی و طولانی بوده که از قرن پانزدهم آغاز و تا قرن بیست و یکم ادامه دارد. تفصیل نظریه رابرشون در فصل اول دنبال می‌شود.

نگاه دیگری که در مورد تاریخچه جهانی شدن وجود دارد - و نگاه نسبتاً جامع و قابل قبولی است - این نظریه است که عوامل گوناگون فکری، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، علمی و تکنولوژیکی و به طور کلی همه تمدن‌ها و تلاش‌های بشری، در شکل‌گیری جهانی شدن نقش داشته‌اند، ولی عوامل فرهنگی، علمی، توسعه فن‌آوری‌های اطلاعاتی و پیشرفت‌های تکنولوژیکی در زمینه ارتباطات، نقش مؤثر و مهمی در ظهور جهانی شدن داشته‌اند. از این رو، زمینه‌های جهانی شدن با وقوع انقلاب علمی در غرب به وجود آمده است.

درباره جهانی شدن و مخصوصاً جهانی شدن در حوزه فرهنگ، مقالات و کتاب‌های فراوانی در دست است. علی‌رغم تحقیقات بسیاری که در مورد این پدیده به سرعت پیش رفته، انجام شده است، در مورد تأثیر جهانی شدن بر ارزش‌های اخلاقی مطالب فراوانی وجود ندارد و به درستی به تحلیل این رابطه پرداخته نشده است. لذا در این خصوص منبع خاصی وجود نداشت.

کتاب «جهانی شدن فرهنگ و هویت» تألیف آقای احمد گل محمدی، هم‌چنین کتاب «درآمدی بر اسلام و جهانی شدن» اثر دکتر سید عبدالقیوم سجادی و کتاب «دین و فرآیند جهانی شدن» نوشته آقای مهدی نکویی سامانی، در این راستا مطالب مفیدی ارائه کرده بودند. هم‌چنین از پایان‌نامه سطح ۴ حوزه با عنوان «جهانی شدن و مهدویت» از آقای عباس خادمیان در این رساله بهره‌جسته‌ام.

۴- سوالات تحقیق:

سؤال اصلی:

جهانی شدن چه تاثیری بر تغییر ارزش‌های اخلاقی دارد؟

سوالات فرعی:

۱- چه دیدگاه‌هایی در مورد جهانی شدن وجود دارد؟

۲- ماهیت جهانی شدن چیست؟

۳- جهانی شدن در چه حوزه‌هایی رخ می‌دهد؟

۴- ارزش‌ها چیستند و بر چه مبانی‌ای استوار هستند؟

۵- عوامل مؤثر در انحراف از ارزش‌ها کدامند؟

۶- عوامل تغییرات اجتماعی کدام‌اند؟

۷- فرق تبادل فرهنگی و تهاجم فرهنگی چیست؟

۸- مبانی و ویژگی‌های مدرنیته کدامند؟

۹- ابزارهای تحمیل فرهنگ غربی کدام است؟

۵- فرضیه‌های تحقیق:

جهانی شدن فرآیندی است که موجبات تغییر ارزش‌های اخلاقی را فراهم می‌سازد.

تغییر ارزش‌های اخلاقی در ابعاد فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی دنبال

می‌شود.

نظام سلطه در غرب برای انتقال فرهنگ خود از ابزار و شیوه‌های مختلفی بهره می‌جوید.

۶- اهداف تحقیق:

از آن جا که جهانی شدن روندی پیش‌رونده و پرشتاب دارد، پرداختن به ابعاد و زوایای

تغییراتی که این فرآیند در مسیرش ایجاد می‌کند، مهم و اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد. شناخت

تغییرات ارزشی به دنبال جهانی شدن و به عبارت دقیق‌تر جهانی‌سازی، به برنامه‌ریزان فرهنگی

کمک می‌کند تا ضمن شناخت روند کلی تغییرات ارزشی و نقاط آسیب آن در پی ارائه راه حل

و پادزهر برای خنثی‌سازی یا کم‌رنگ نمودن آسیب‌ها و خسارات فرهنگی باشند و در حوزه عمل، محسنات تقویت و معایب و اشکالات رفع و زدوده شوند، تا علاوه بر حفظ و صیانت از ارزش‌های ناب اسلامی، این ارزش‌ها به عموم جهانیان انتقال یابد.

۷- مفاهیم:

مفاهیم کلیدی که در این رساله عنوان خواهد شد عبارت است از جهانی شدن، اخلاق، ارزش، تغییر، تأثیر و مفاهیم مرتبط با این عنوان عبارت است از تحول فرهنگی و جهانی‌سازی.

الف) جهانی شدن (globalization)

جهانی شدن به معنای: گسترش روابط اجتماعی و اقتصادی در سراسر جهان در دوران کنونی^۱، جامعه فراگیر^۲، جهانی کردن در سرتاسر جهان، تعمیم دادن، همه جانبه کردن و کلی کردن به کار رفته است که از ریشه (global) گرفته شده و این واژه هم به معانی زیر به کار می‌رود.

۱- گرد مثل توپ و کروی شکل ۲- هر چیز عام، کلی و جهان شمول ۳- جامع کلی، همه جانبه.^۳

ب) اخلاق (ethic)

واژه اخلاق از ریشه «خُلُق» و «خُلُق» به معنی خوی، طبع، مروت و دین آمده است.^۴ هم‌چنین به معنای خوی‌گان، کردارگان، نظام یا سیستم اخلاقی تعبیر شده است.^۵ در اصطلاح علم اخلاق به مطالعه ارزش‌ها در جهت تعیین درستی یا نادرستی اندیشه،

۱. علیرضا شایان مهر، *دایرة المعارف تطبیقی علوم اجتماعی*، کتاب اول، سازمان انتشارات کیهان، تهران، ۱۳۷۷، ص ۲۱۴.

۲. آلن بیرو، *فرهنگ علوم اجتماعی*، ترجمه دکتر باقر ساروخانی، کیهان، ۱۳۶۶، تهران، ص ۱۵۲.

۳. منوچهر آریان پور کاشانی، *فرهنگ گسترده پیشرو آریان پور (انگلیسی - فارسی)*، نشر الکترونیکی و اطلاع‌رسانی جهان رایانه، ۱۳۷۹، تهران، ج ۱، ص ۹۵۶.

۴. احمد سیاح، *فرهنگ بزرگ جامع نوین عربی به فارسی، اسلام*، تهران، ۱۳۷۳، ج ۱، ص ۴۱۹.

۵. آریان پور کاشانی، همان، ج ۱، ص ۷۷۰.

عقیده یا عمل اطلاق می‌شود. این دانش را دستوری یا هنجارگذار می‌نامند.^۱ رفتار و افعال و تفکرات انسانی به وسیله اخلاق مورد قضاوت قرار می‌گیرند، ارزش‌ها، درستی و نادرستی در روابط انسانی، احساس مسئولیت فردی و اجتماعی، نیکو و زشت شمردن امور در حوزه‌های مختلف بر اساس نگرش‌های متفاوت به هستی، به وسیله اخلاق مورد داوری قرار می‌گیرند. اخلاق، راهنمای عمل فرد بر مبنای ارزش‌ها در یک حوزه ایدئولوژیک مشخص است. در حقیقت حوزه ایدئولوژیک، تعیین‌کننده بایدها و نبایدهای اخلاق و اخلاق، ترازوی رفتار، اعمال و تفکرات خوب و بد افراد است. اخلاق، زمینه‌ساز وجدان فردی و جمعی است.^۲

ج) ارزش (value)

واژه ارزش در زبان فارسی، اسم مصدر «ارزیدن» و به معانی؛ ۱- بهاء، ارز، قیمت، ارج ۲- قدر، برازندگی، شایستگی، زیندگی، قابلیت، استحقاق ۳- اعتبار یک سند یا متاع، پولی که در سند نوشته شده است، به کار رفته است.^۳

ارزش یکی از واژگانی است که دارای غنی‌ترین و پیچیده‌ترین معناهاست. در واقع ارزش، میزان توانایی یک شیء، (چیز، اندیشه یا شخص) در ارضای یک میل، یک نیاز و یک تمنای انسان است. بنابراین اساس ارزش را باید در اندیشه‌های انسانی جستجو کرد که نفع (ارزش) یک شیء خارجی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.^۴ هم‌چنین ارزش از بنیادی‌ترین عوامل در تبیین اندیشه، عمل یا اعمال فرد و هم‌چنین شکل‌گیری حیات اجتماعی است.^۵

در کلی‌ترین کاربرد، مراد از ارزش در علوم اجتماعی، هر موضوعی است که مورد نیاز، نگرش یا آرزویی باشد. در علوم اجتماعی در اکثر نمونه‌ها این واژه فقط در مواردی به کار برده شده است که یک ارتباط عملی متقابل بین نیازها، نگرش‌ها و آرزوها از یک سو و

۱. باقر ساروخانی، *دایرة المعارف علوم اجتماعی*، تهران، کیهان، ۱۳۷۰، ص ۲۳۲.

۲. علیرضا شایان مهر، همان، ص ۴۴.

۳. محمد معین، *فرهنگ معین*، امیرکبیر، تهران، ۱۳۶۲، ج ۱، ص ۱۹۹۱.

۴. آلن بیرو، *فرهنگ علوم اجتماعی*، همان، ص ۴۴۴.

۵. باقر ساروخانی، همان، ص ۸۴۴.